

Julien CANAVERA 2018, *Pensar problemàticament. Ensayo sobre Gilles Deleuze*, València: Institució Alfons el Magnànim. ISBN 978-84-7822-742-6, 380 pàgines.

Foucault va dir que potser un dia el segle seria deleuzià. Aqueixa advertència de Foucault pren un regust premonitori a la vista de les societats en què vivim, les quals s'assemblen cada vegada més a les que ja des dels anys 70 Deleuze anticipava amb Guattari. Però si el segle està esdevenint deleuzià no ho és tant perquè es puga trobar en Deleuze una mena de *telos* de la filosofia, ni tan sols que arribe a ser l'hegemònica, sinó més bé perquè se'ns fa impossible comprendre les nostres societats sense fer-nos càrrec de tota una sèrie de problemàtiques que podríem anomenar "deleuzianes": la relació entre el poder i el desig, el paper de la informació en les societats digitals o l'esfondrament de part de les institucions que havien regit la vida durant la Modernitat (la família nuclear i el matrimoni heterosexual, la fàbrica com a centre de treball i el treball material com a principal font de valor, etc.), alhora que n'han aparegut altres de noves que han transformat la manera com existim i ens relacionem (l'aparició de les xarxes socials, la transformació i deslocalització del treball fabril, la hiperconnectivitat a què estem sotmesos, etc.).

Ara bé, la filosofia política de Deleuze no es comprèn des de les teories modernes del subjecte, l'acció i la intencionalitat, sinó que s'assenta sobre el que l'autor anomena empirisme transcendent: un empirisme (ja que parteix de l'experiència) en què ja no és el subjecte, sinó l'experiència real mateixa la que imposa l'ordre i el sentit.

Aquest text, que ha publicat recentment la Institució Alfons el Magnànim, ens serveix per accedir al pensament d'un dels filòsofs del segle xx que més vigència conserva i que esdevé fonamental quan tractem de comprendre el pensament polític a partir del Maig del 68. *Pensar problemàticament. Ensayo sobre Gilles Deleuze*, signat per Julien Canavera, es presenta com una introducció a l'obra del filòsof francès que aspira a donar una imatge general del seu pensament, recorrent les seues "múltiples entrades i galeries", i articulant els distints problemes presents en el pensament deleuzià.

El treball de Canavera, força documentat, consisteix a desplegar el pla d'immanència deleuzià a partir del concepte de "vida", present a Nietzsche i Bergson, tal i com el reprèn l'autor a *Différence et répétition*, una immanència de si, mai tancada, que es troba en permanent esdevenir, i l'exposa a partir de

quatre temes principals. En primer terme, la vida com a pla d'immanència és la instància última a partir de la qual interpretar i valorar, ja que enclou la totalitat del sentit, allunyant-se de les teories essencialistes hereves del platonisme; en segon terme, trobem una exposició de la imatge del pensament deleuziana que fa incís en la crítica al pensament natural i la intencionalitat, tractant de mostrar el caràcter triple del pensament: exterior, relacional i presubjectiu. Des d'ací és un pas el que hi ha per presentar el subjecte com a interpretació i com a procés productiu; és el que Canavera fa al tercer capítol, presentant un subjecte a la deriva com una instància constantment arrossegada, d'una banda a altra, per les forces que el situen, l'ubiquen i el fan fulgurar com a resultat: un punt de vista que sorgeix del Defora com a interpretació. Finalment s'exploren les temptatives de Bergson i Nietzsche per traçar un nou concepte d'esdeveniment i les conseqüències directes que presenta per a l'ontologia aquesta concepció de la temporalitat del Ser que confronta amb qualsevol temptativa de pensar-lo com si fos donat tot d'una, complet i tancat, idèntic a si mateix, mitjançant el qual Deleuze tracta de desempallegar-se de concepcions normatives de la filosofia, tot arribant a un lloc estretament vinculat amb el que proposava Nietzsche per convertir la vida mateixa en una obra d'art.

Aquesta presència de Nietzsche i Bergson és, a més a més, una constant on retorna l'assaig per remarcar aquesta concepció temporal del Ser de què Deleuze és deutor, i que li permet fugir d'aquesta concepció representativa, incapaç de donar compte de la vida, per posar el focus d'atenció en l'esdevenir, que es converteix, en aquest vitalisme deleuzià que Canavera presenta, en una instància central des de la qual es valora i d'acord amb la qual s'avalua.

És aquest concepte de vida el que permet a Canavera fer-se càrrec de la major part dels problemes que aborda l'obra de Deleuze. La transcendència instaurada pel platonisme i la seua inversió, la crítica a la identitat última del Ser amb el que és i a la imatge dogmàtica del pensament, la mort —però encara no del tot— del subjecte, subjecte que està sempre en crisi, que sempre deixa de ser ell, que ara ja és només desig, i el desig mateix, únic motor de la vida i el pensament. Així Canavera presenta i proposa eixides al projecte de Deleuze d'invertir el platonisme i de produir una nova imatge del pensament.

Al respecte del problema de la subjectivitat en el pensament deleuzià, Canavera mostra, servint-se principalment de *Différence et répétition* (1968) que la qüestió de la mort del subjecte, tesi que pren força a partir de *L'Anti-Èdipe* (1972), i més encara a *Mille Plateaux* (1980), ja està present en els primers lineaments de la seua filosofia. No obstant això, trobem en l'aproximació que fa Canavera al pensament de Deleuze una revaluació de la institució. Encara que el subjecte ocupa un lloc de terminal en el procés productiu (el que podríem anomenar activitat genèrica o simplement "vida"), aquest és una

instància sempre present, que sempre sorgeix amb la interpretació, si bé com a subproducte d'aquesta, en un lloc "actiu" de l'operació del pensament, pel que no podem descuidar-nos d'aquests processos que conformen la manera com ens relacionem amb el món. És per això que es torna una tasca necessària la transformació dels dispositius de producció de subjectivitat i les tècniques de govern, articulant noves formes de relacions de poder que permeten la formació de subjectivitats més aptes per a la vida.

Tot aquest problema ve reconstruït per Canavera a partir de les lectures que fa Deleuze de Hume, Kant, Spinoza, Nietzsche i Simondon, principalment, per mostrar els processos d'individuació que es donen sota la màscara del subjecte. D'altra banda, l'escassa presència de la psicoanàlisi en el text, que queda relegada a un lloc perifèric —però compensada amb una àmplia exposició de l'ontologia i de la subjectivitat—, ens permet preguntar-nos si, com el propi Deleuze diu amb Guattari al respecte de Kafka, la psicoanàlisi és una influència determinant per al seu pensament o bé només l'empra com quelcom que té al seu abast, que forma part del pensament de la seua època i en relació al qual pot expressar les seues idees, sense quedar determinat per una influència estreta seua ni veure's obligat a retre-li comptes.

A banda de totes aquestes qüestions que hem considerat centrals, el text de Canavera aborda amb exhaustivitat altres qüestions que de primeres pot semblar que ocupen un segon ordre d'importància però que és gràcies a elles que pot elaborar una cartografia del pensament deleuzià que, lluny de mostrar una solució fàcil i autocomplaent dels problemes que planteja, fa incís en la complexitat i la profunditat que mostren. Aquesta voluntat de fugir de tesis simplistes i reduccionistes del pensament de Deleuze converteixen l'estudi de Canavera en un material sens dubte a tenir en compte en tasques de recerca per accedir amb pas ferm al pensament del primer Deleuze —és a dir, el dels monogràfics d'història de la filosofia i de les seues dues grans obres anteriors a la col·laboració amb Guattari, que s'estén des de 1972 a 1993.

Una particularitat que caldria ací també ressenyar és l'excel·lent domini de la llengua castellana que Canavera mostra en aquest assaig de prosa barroca que, val a dir, de vegades es converteix en una fulla de doble fil per a lectors no especialitzats, ja que de vegades no és senzill seguir el ritme proposat. No obstant això —i gràcies, en part, a això—, tot i l'atenció que arriba a exigir, el text està sòlidament articulat; de fet, entre les principals virtuts del text cal remarcar aquesta harmonia que troben els distints temes dintre de l'assaig, entrellaçats de manera acurada i rigorosa, respectant a *la lettre* els textos deleuzians, que estan ordits ací amb enginy i desimboltura, així com el gran rizoma que produeix en l'interior de l'obra del parisenc, que queda ací oberta als comentaris i travessada per les interpretacions que s'han fet al respecte.

Sense cap mena de dubte, es tracta d'un material interessant que pot ser útil en diferents registres, per una banda com a introducció general a l'autor, però, i no en menor mesura, també com una referència a tenir en compte per als estudis especialitzats, gràcies a la solvència amb la qual presenta el pensament de Deleuze i el domini mostrat de les fonts.

RAIMON RIBERA AÑÓ
Universitat de València